

ויבמה – בעל כרחה. כן דורשים חכמים. ורבי דרש: במקום יבום הוא שאסורה צרת-ערוה, שלא במקום יבום מותרת [ודין יבום על כרחה, דרש רבי מיבמה יבא עליה].

דף ט

יג. אלו מיני בהמות לקרבן מביאים הציבור והאישים השונים על חטאם בשגגה, בעבודת כוכבים ובשאר מצוות? ועל אלו חטאים מביאים חטאת?

בית דין שהורו לציבור הוראה מוטעית באחת מן המצוות שבתורה אשר לא תעשינה, וכן כהן משיח – מביאים פר. נשיא שחטא – מביא שעיר. ושאר כל אדם – כשבה או שעירה. ובעבודת כוכבים – בית דין מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת, יחיד נשיא ומשיח מביאים שעירה. ודרשו חכמים מן המקראות (בשתי שיטות – אחת לרבי ואחת לחכמים, כמפורט בגמרא) שכל אלו אינם מביאים קרבן אלא על דבר שזדונו כרת (אבל דברים שחייבים עליהם מיתת ב"ד בלבד או מיתה בידי שמים – אין בהם חיוב חטאת. ת"כ ויקרא). ואין בית דין חייבים אלא על דבר שהיחיד מביא חטאת בשגגתו [לאפוקי פסח ומילה, שאע"פ שיש בהם כרת, הואיל ואין בהם חטאת ביחיד, אין ב"ד מביאים פר]. בני העיר שעבדו כולם עבודת כוכבים בשוגג – דינם כיחידים ולא כציבור [ואעפ"י שבמזיד מצינו שעיר הנדחת חלוקה בדינה מן היחידים, שהראשונים בסיף וממונם אבד והיחידים בסקילה וממונם פלט, בשוגג דינם שוה – תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה], ורק כשחטאו כל ישראל או רובם דינם חלוק מתורת יחיד שחטא.

פרטים נוספים – בהוריות ז-ט.

יד. אלו מהנשים השנויות במשנתנו, שייך בהן מצב שיפלו שתי אחיות ליבום לפני שני אחים, אחת מהן אסורה לאח האחד ומותרת לשני, והשניה אסורה לשני ומותרת לראשון?

בכל הנשים השנויות במשנתנו אפשר למצוא שתי אחיות שנפלו ליבום לפני שני אחים, שאחת מהן ערוה לאח אחד ואחת ערוה לאח השני, האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה – כל אחת מהן יכולה להתייבם לזה שהיא מותרת לו מאחר ואינה אחות זקוקתו שהרי אחותה ערוה היא לגביו ואין לה זיקת יבום אליו.

ואולם בביתו אי אתה מוצא כן אלא בתו מאנוסתו, אבל בתו מאשתו אי אפשר שתהא אחות [מאם] לבת אחיו, שהרי אותה אם אינה יכולה להיות מותרת לשני אחים. (ואם הראשון אנסה וילדה לו בת ושוב נשאה אחיו [בהתר] וילדה לו בת, הלא בתו של הראשון אסורה על שניהם – על הראשון משום בתו ועל השני משום בת אשתו, הלכך אי אתה מוצא אלא כששתיהן אנוסות).

וכן באשת אחיו שלא היה בעולמו, אי אפשר למצוא כנ"ל אלא לרבי שמעון המתיר אשת אח שלא היה בעולמו אם נולד היבם לאחר יבום אחיו השני, שאז אפשר למצוא שתי אחיות שכל אחת מהן אסורה על אח אחר משום אשת אח שלא היה בעולמו, אבל לחכמים אי אפשר הדבר שהרי אותו שנולד לאחר מיתת שני אחיו, אין שום אפשרות שיהא מותר באחת מאותן אחיות שהיו נשואות לאחיו שלא היה בעולמו.

דף י

טו. א. אנוסת אביו שנפלה לפני ליבום – מה דינה? ומה הדין באנוסת אביו שהיא אמו?

ב. החולץ ליבמתו – מה דינה ודין צרתה כלפיו וכלפי אחיו?

ג. החולץ ליבמתו וחזר וקידשה ומת בלא בנים – מה דינה ודין צרתה לענין יבום וחליצה?

א. אנוסת אביו; לרבי יהודה היא באיסור לאו, ואם נפלה לפניו ליבום חולצת ולא מתיבמת [ולדעת תנא אחד, רבי יהודה עצמו סובר אין קדושין תופשים בחייבי לאוין ולפי זה אין בה אפשרות יבום כלל שהרי אינה מקודשת לאחיו, אבל משנתנו אינה סוברת כן. וי"א שקדושין תופסים בחייבי לאוין לרבי יהודה. עתוס'; רשב"א; רד"ה היתה. וע' בירושלמי יא, א שלרבי יהודה אם קידש אנוסת אביו – תפסו בה קידושין]. ולחכמים אינה אסורה כלל, ומתיבמת.

אמו אנוסת אביו שנפלה לפניו ליבום [לרבי יהודה אי אתה מוצא זאת אלא באיסור, שהרי אחיו היה אסור לשאתה. או באופן שהיתה נשואה מקודם לאחיו ואביו אנסה והוליד ממנה יבם זה] – פטורה ופוטרת צרתה מן החליצה ומן היבום, כשאר עריות.

ב. החולץ ליבמתו – אסורה עליו באיסור לאו אבל לא ב'כרת' (ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו – כיון שלא בנה שוב לא יבנה). [ולרבי עקיבא שאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין, אין הקידושין מועילים כלום אחר חליצה. להלן מד. נב:].

שאר האחים; לריש לקיש, אסורה עליהם באיסור כרת (כלפיו בלבד נתקה הכתוב מאיסור כרת ללאו, אבל עליהם נשארה ועומדת באיסור 'אשת אח') ואין קדושין תופשים להם בה. ולרבי יוחנן אינה אלא בלאו (כאילו הם חלצו, שהחליצה נעשית בשליחות כולם) ואם קידשה אחד מן האחים צריכה גט.

התוס' צדדו שאסור לקדש חלוצתו מדרבנן, אף ללא נישואין – שמא יבוא עליה. וכן כתב הריטב"א (וע' בלשון הרשב"א והמאירי). ואין הדבר מוסכם (ע' שער המלך מעילה ז, ב; אבני נזר אה"ע ב, ח).

וכן צרתה – בין לו בין לשאר האחים – לריש לקיש אסורה עליהם בכרת, ולרבי יוחנן באיסור לאו בלבד.

א. דוקא צרתה מהאח שמת, אבל צרתה מאיש אחר אינה אסורה על החולץ ועל אחיו, שאין הצרה אסורה אלא במקום מצוה (עפ"י גמרא ח ולהלן יג; ראשונים מ: מא.).

ב. בירושלמי ישנה דעה שהכל מודים בצרה שחייבים עליה החולץ ושאר האחים כרת. לא נחלקו אלא בחלוצה על שאר האחים.

ועוד שם, רב אמי מחליף השמועה; רבי יוחנן מחייב כרת וריש לקיש פוטר.

ג. הלכה כרבי יוחנן (עפ"י בה"ג, רי"ף וש"ר להלן מ). ועל כן דין החלוצה והצרה עליו ועל האחים באיסור לאו (עפ"י תוס' ורמב"ן. ומבואר בתוס' ובריטב"א שלוקה רק בביאה אבל קידש ולא בעל אינו לוקה שלא אסרה תורה אלא דרך בנין בית). ויש שכתבו ב'עשה' (עפ"י ראב"ן, רבנו ירוחם כה, א; תשו"ע קסב, ב. ובבית שמואל תמה על כך [ושמא סברתם מפני ש'לא יבנה' לא נאמר בלשון ציווי אלא ממילא משתמע מדברי החולצת שאסור]. ובבהגר"א כתב שטעות סופר היא וצ"ל לאו. וכן צדד הלח"מ יבום א, יא). והרמב"ם (יבום א, יב איסור"ב יח, ד) כתב שאיסורן מדברי סופרים כשניות [והדרשה – אסמכתא בעלמא היא. מ"מ. ויש להעיר מלהלן לא-לב שגזרו אטו שתי יבמות הבאות מבית אחד ויחולץ תחילה לאחת ויעבור ב'שוב לא יבנה' על השניה. ומשמע שאיסור תורה הוא].

ויש מהראשונים שפסק כריש לקיש, כי כן סובר שמואל, כפי שמסר רב טובי בר קיסנא בשמו (מ:). שהבא על צרת חלוצה הולד ממזר (עפ"י ראב"ד, הובא בראשונים שם. וערש"י נ: ד"ה ואי ביאה).

ג. החולץ ליבמתו וחזר וקידשה ומת בלא בנים; לרבי יוחנן, צריכה חליצה מן האחים, היא או צרתה – שאינה עליהם אלא באיסור לאו, ולריש לקיש – פטורה מן החליצה ומן היבום ופוטרת צרתה שהרי היא עומדת באיסור כרת כשאר עריות, כאמור.

נולד לו אח לאחר שקידש את חלוצתו; לחכמים, הרי היא אסורה על אח זה באיסור כרת משום אשת אח

שלא היה בעולמו. ולרבי שמעון – חולצת לאח זה (ואפילו לריש לקיש, שהרי על האח הזה היא לא נאסרה משום זיקה ראשונה, מפני שנולד לאחר הקידושין. ואולם אסור ליבמה מפני שהיתה אסורה על בעלה, והאסורה לבעל אסורה ליבם. תוס').

א. יש מפרשים [דלא כרש"י ותוס'] שאפילו אם נולד קודם קדושין, כל שנולד לאחר חליצה לא נאסר לרבי שמעון (וע' בלשון רמב"ן ורשב"א). והמאירי דחה דעה זו.

ב. יש מי שכתב שלדעת הירושלמי אפילו לרבי שמעון החלוצה שנתקדשה אסורה על האח הנולד אחר הקידושין (עפ"י אור שמה קונטרס זיקה יא).

ג. הלכה כחכמים שלעולם אסורה על האח שלא היה בעולמו, בין נולד קודם שייבם בין לאחר שייבם (עריב"ם יבום ויז; אה"ע קעג, יב).

מבואר בגמרא שלדעות התנאים שאין קדושין תופשים בחייבי לאוין, אין שייך נידון זה, שהרי אינה מקודשת לאח ולא נפלה כלל ליבום.

יש מהראשונים שכתבו שלדעה זו החלוצה חזרה להיות כערוה (עפ"י פירוש המשנה לרמב"ם ג), ויש בה חיוב כרת (עפ"י מאירי קדושין; מרכבת המשנה יבום א). והרשב"א (נב:) תמה על כך מדברי הגמרא המפורשים (וע' גם בהוספות הרמב"ן לספה"מ ל"ת יד).

דף יא

טז. א. הבא על יבמתו, ובא הוא או אחד מן האחים על צרתה – מה דינם?

ב. סוטה וצרתה שמת בעליהן – מה דינן לענין יבום וחליצה?

ג. מחזיר גרושתו ומת – מה דינה ודין צרתה לענין יבום וחליצה?

א. הבא על היבמה, ובא אחד מן האחים על צרתה – נחלקו בדבר רב אחא ורבינא האם דינם בכרת (וכריש לקיש) או בעשה (וכרבי יוחנן).

א. כן היא הגירסה שלפנינו, וכן גרסו רש"י רי"ף רמב"ם בה"ג רי"ד ועוד. ופרש"י משום 'בית אחד הוא בונה ואין בונה שני בתיים', ולא הבא מכלל עשה – עשה (ועריב"ן). וניתקה הכתוב מכרת אף כלפי האחים, משום שהמיבם בא בשליחות כולם וכו' [ואף על פי שהכתוב נצרך לגופו, משמעותו מורה לנתק הכרת. ר"ח או"י. וע"ע בחדושי הרמב"ן מד.]. והרמב"ם (יבום א, יב) פירש משום יבמה יבא עליה – ולא על צרתה. וכן פסק להלכה, שהוא או היבם שבאו על צרתה – בעשה. וכן פסק הרי"ף (מ:): וכן נפסק בשלחן ערוך (קסב, א).

רבנו חננאל ורבנו תם גורסים 'בלאו' [במקום 'בעשה'], כיון שלא בנאה לצרה שוב לא יבנה (וכן נראה דעת התוס' ורמב"ן וריטב"א רפ"ה. וכ"ד הרשב"א. ענהגור"א). וכתבו התוס' שהוא הדין כשבא המיבם עצמו על צרתה, גם בזה מחלוקת, אבל לפרש"י הוא עצמו לכל הדעות אינו בכרת מפני שניתקו הכתוב מהכרת לעשה. ויש מי שכתב שלפרש"י יש 'עשה' וגם 'לאו' (עפ"י שו"ת ר"ח או"י קסד).

יש מהראשונים שפסקו כדעת המחמיר, שהצרה על האחים בכרת (עפ"י ראב"ד, מובא בראשונים מא. וחלקו על דבריו).

ב. נראה שהמיבם חציה שפחה חציה בת חורין ואח"כ בא הוא או אחד מן האחים על צרתה, כיון שאין קדושין גמורים תופשים בה, לא עבר בעשה. וצ"ע (עפ"י מנחת חינוך תקצח, א).